

تلفیق اعجاز طبیعت و تلاش آدمی/از خانه های سنگی تا روستاهای پلکانی

روستاهای گردشگری آذربایجان شرقی با نمایش قدمت و معماری زیبا جلوه ای از اعجاز طبیعت و تاریخ را در معرض دید گردشگران قرار می دهند.

روستاهای گردشگری آذربایجان شرقی با نمایش قدمت و معماری زیبا جلوه ای از اعجاز طبیعت و تاریخ را در معرض دید گردشگران قرار می دهند.

به گزارش خبرنگار مهر، استان آذربایجان شرقی با دارا بودن بیش از ۲۶ روستای هدف گردشگری یکی از استانهای غنی در این مورد است که از مشهورترین این روستاهای توان به کندوان، اشتبین، گل آخور، خشکناپ، عنصرو، گنبرف، زنوزق، توته خانه، چراغیل، اسکانلو، نوجه مهر، چکان، آقا بابا فرامرزی، کاسین، سفیده خوان و آستمال اشاره کرد.

کندوان نماد سازگاری انسان با طبیعت

کندوان در ۵۰ کیلومتری جنوب غربی تبریز؛ یکی از روستاهای دهستان سهند می باشد که در ۱۸ کیلومتری جنوب اسکو، در دامنه سرسبز سلطان داغی واقع شده است. این روستا طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵، ۱۳۷ خانوار و ۷۵۰ نفر جمعیت دارد که به کار کشاورزی و دامداری و صنایع دستی اشتغال دارند. آنچه به کندوان هویت باستانی داده وجود ۱۱۷ خانوار و منزل مسکونی در درون توده های مخروطی و هرمی شکل صخره ای است. روستاییان کندوان داخل این توده ها برای خود خانه مسکونی، آغل، انبار و کارگاه ایجاد کرده اند.

معماری صخره ای، حاکی از صحنه های مبارزه و جدال انسان با طبیعت و در خدمت گرفتن صخره های طبیعی است. در معماری معمولی، به وسیله مصالح ساختمانی گچ، آهک و خشت، هیئت اصلی بنا را به وجود می آورند، در صورتی که در معماری صخره ای فضای مورد نظر در درون توده سنگ هویدا می گردد و سنگ، مانند کالبدی، قشری مستحکم در اطراف این فضا ایجاد می کند.

در اثر فعل و انفعالات آتشفشانی کوه های سهند؛ منظره ای در یکی از خوش آب و هواترین نقاط ایران ایجاد شده که بیشتر به نظر خواب و خیال می آید. ده ها کران چندتایی، جفتی، تکی، مخروطی شکل و دوک مانند؛ یکی از بهترین مناظر طبیعی ایران را مجسم ساخته است. از دهانه های آتشفشان سهند و دیگر کوه های آتشفشانی اطراف، طی هزاران سال، مواد مذاب بیرون می جهیده است. این گدازه ها در طی قرون متمادی روی هم انباشته و به تدریج بر روی آنها پوسته ای از سنگ ایجاد گردیده است. توده ها و گدازه های مذاب آتشفشانی به وسیله باد و بوران طی هزاران سال متمادی تغییر شکل داده و به فرم کران در آمده است. به تدریج قسمت های کمتر سخت کران ها ریخته و قسمت های سخت تر باقی مانده و وضعیت کنونی را که بیشتر به معجزه طبیعی شباهت دارد ایجاد نموده است. باد و باران مفرط به خصوص در کران های ناحیه ورودی روستا بیشتر موثر بوده و صدمه زیادی به آنها وارد آورده، در صورتی که در شرق و انتهای روستا به خاطر وجود تپه های مرتفع کران ها بلندتر و سالم تر باقی مانده است.

در کندوان؛ شکل خارق العاده و چشمگیر و خاص طبیعت است که انسان را به سوی خود کشید. به خصوص انسانی را که سرگردان گشته و برای دفاع از زندگی خود در جستجوی پناهگاه امنی است. در این مورد احتمالا حمله مغولان سبب شد که مردم روستاهای اطراف و بخصوص "حیله ور" از موقعیت طبیعی کران ها استفاده نموده به تدریج درون کران ها را خالی کرده و در آنها مستقر شوند. بدین ترتیب هم خود را از نظر مقابله با بیگانگان در امان دیدند هم سکونت در کران ها را در تابستان و زمستان برای مقابله با سرما و گرما کاملاً مطبوع یافتند.

آنچنان که آنوبانی مشاهده کرد؛ روستای کندوان دارای مسجد، حمام، مدرسه و آسیا می باشد که کران مسجد یکی از بزرگترین کران های روستا را تشکیل داده است. به دلیل شکل مخروطی خاص، اغلب کران های دارای طبقات مختلف، از داخل با یکدیگر ارتباط ندارند. کران ها عموماً دارای دو طبقه بوده و در بعضی موارد سه و حتی چهار طبقه نیز در آنها ایجاد کرده اند.

ارتباط طبقات بالایی کرانها با خارج، از طریق پلکان های بسیار زیبایی از بدنه خود کران تامین گشته است. طبقه هم کف، اکثراً اصطبل بوده و طبقات دوم و سوم و چهارم به عنوان سکونت گاه استفاده می شود. در بعضی موارد از طبقه چهارم به عنوان انبار نیز استفاده کرده اند. آبریزها اکثراً در کنار معابر و در خارج از کران ها و محیط مسکونی قرار داشته و هر چند خانواده به طور مشترک دارای یک آبریز هستند. آبریزها اکثراً دارای چند محل نشیمن و انبار می باشد که بستگی به شیب زمین دارد. به خاطر قطر و ضخامت زیاد کران ها، ایجاد نورگیر در طبقات پایین کار بسیار مشکلی است، بدین مناسبت نورگیرها اغلب در طبقات بالا واقع شده اند. جنس پنجره ها از چوب بوده اغلب به شکل شطرنجی و در آنها قطعات کوچک شیشه تعبیه شده است.

سوغات کندوان

هنگامی که از عسل سخن می گوئیم ناخودآگاه موضوع سوغات در ذهن مان نقش می بندد. یکی از مهم ترین سوغات های کندوان همین عسل است، حتی در مسیر نیز وقتی به سمت روستای کندوان حرکت می کنید، می توانید کندوهای عسل را مشاهده کنید.

خشکبار نیز سوغات سنتی آذربایجان است و به برکت آب و هوای مناسب در سراسر منطقه آذربایجان مشاهده می‌شود. اگر فصل تابستان باشد مطمئن باشید با انواع میوه‌های تازه مانند زردآلو، آلبالو و... به استقبال شما می‌آیند و اگر هم فصل پاییز، زمستان یا بهار باشد و درختان بی‌بار باشند، آنگاه انواع قیصی، آلو، گردو و گاهی اوقات بادام و فندق در سراسر این منطقه یافت می‌شود.

انواع بافته‌ها نیز که بیشتر دسترنج زنان این سرزمین است در کندوان نیز یافت می‌شود و در جای جای روستا عرضه می‌شود. هر چند که آب کندوان را نمی‌توان جایی ارمغان برد، اما چشمه‌های آب طبیعی کندوان نیز از جمله منابع خاص این منطقه است و برای مداوای بسیاری از بیماری‌های کلیوی آب آن مفید است.

اشتبین روستایی با شرایط اقلیمی خاص

روستای اشتبین از توابع بخش سیه رود و دهستان نوجه مهر شهرستان جلفا واقع در استان آذربایجان شرقی است. این روستا نمونه‌ای از روستاهای کوهستانی - میان دره‌ای محسوب می‌شود. از نظر تقسیمات آب و هوایی جزء مناطق با اقلیم سرد و دارای زمستانهای طولانی بوده و برای چندین ماه از سال پوشیده از برف است. بافت روستای اشتبین بواسطه احاطه باغات و سایر عوامل کالبدی نظیر ناهمواریها، بستر سنگی، شیب تند اراضی و شرایط اقلیمی خاص، کاملاً فشرده و فقط در محدوده شمالی روستا امکان توسعه محدود وجود دارد.

این روستا در فهرست آثار ملی کشور ثبت شده است. اسناد به دست آمده از سنگ نوشته‌های موجود در روستا تاریخ ۸۴۳ و ۹۷۶ هجری قمری را نشان می‌دهند، ولی به نظر میرسد معماری موجود در برخی بناها مربوط به دوره اشکانیان است. از تبریز تا روستای اشتبین ۲۵۰ کیلومتر فاصله است البته اگر قبل از رسیدن به جلفا مسیر هادیشهر را انتخاب کنید. منظره زیبای رود ارس و طبیعت بی نظیر و مناظر شگفت آور که انسان را به وجد می‌آورد هیئت کوهها و زیبایی جنگل‌ها وصف ناپذیر هستند.

پس از گذر از سیه رود، نوردوز، روستای دوزال، کردشت جاده روستای اشتبین خودش رو نشون میده از جاده تا روستا حدود هفت کیلومتر است، یک مسیر کوهستانی با شیب تقریباً زیاد. بالای جاده که رسیدید یک جنگل زیبا قبل از روستا در دره نمایان میشود وسط جنگل رودخانه در حال خروشان است و شما را برای استراحت جذب خود خواهد کرد. روستای اشتبین با هوای بسیار عالی مناظر زیبای روستا با مردمان سخت کوش مشهور است.

حیات خانه پشت بام خانه دیگر است

دامداری شغل اصلی اهالی این روستاست میوه‌های باغی این منطقه هم عبارتند از انار، ذغال اخته، گیلان، گلابی، زردآلو، گردو، سیب، انجیر، انگور و معماری خانه‌ها به شکلی است که حیاط خانه پشت بام خانه دیگر است از عناصر معماری خاص این روستا می‌توان «بالگون» یا همان بالکن و یا به گویش خود روستاییان «آرتیرما» را نام برد که فضایی بیرون آمده از بنا است و بر روی معابر قرار گرفته و بر اساس شرایط اقلیمی این منطقه مورد استفاده روستاییان قرار می‌گیرد.

این عنصر از دو جهت باعث آسایش بیشتر اهالی می‌شود: اول اینکه جلوی تابش زیاد آفتاب تیز تابستان را به درون اتاقها می‌گیرد و دوم اینکه فضای بادگیر و نسبتاً خنکی است که در تابستان مورد استفاده قرار می‌گیرد. ارتفاع آن تقریباً برابر دوطبقه ساختمان است و چهار ستون چوبی که معمولاً دارای سرستونهایی حکاکی شده هستند، سقف هرمی و چوبی آن را نگه می‌دارند. معمولاً در زیر این سقف تنوری برای پخت نان وجود دارد. نرده‌های زیبا، سرستونهای منقش، ارسی‌ها و پنجره‌ها همه از هنر و تمدن والای اهالی این روستا حکایت می‌کنند. تزئینات در شکل‌گیری معماری زیبای این روستا نقش بسیار مهمی ایفا کرده‌اند کوچه‌های تنگ این روستا با پله‌های بسیار بالا می‌رود و به‌همدیگر راه دارد.

روستای زنوزق روستای مشهور به ماسوله آذربایجان

زنوزق نام روستایی است که با منظره‌ای بسیار زیبا و مردمانی میهمان نواز در شمال غربی آذربایجان شرقی قرار گرفته است و بی‌شک یکی از منحصر به فردترین روستاهای تاریخی و طبیعی ایران است.

اگر انبوهی و تراکم درختان سیب و زردآلو مجال بدهد، می‌توانید از لابلای آنها منظره جالب خانه‌هایی را ببینید که تنش‌ها را با کاه و گل اندود کرده‌اند، پشت به پشت هم، مثل قطاری از الوار از دامنه کوه بالا رفته‌اند و تمام فضای موجود بین آنها را درختان بلند و کهنی پر کرده است که آویزهای زرد و سبز و سرخی از جنس زردآلو و گردو و سیب دارد.

روستایی در دل کوه‌های سرسبز و طبیعی زیبا با خانه‌هایی پلکانی که نشان از صفا و صمیمیت مردمان آن دارد. زنوزق علاوه بر زیبایی مسحورکننده و مردمان مهمان‌نوازش عنوان بزرگ‌ترین روستای پلکانی ایران را به خود اختصاص داده است.

زنوزق روستای پلکانی ایران

زنوزق در کوهپایه‌های کوه قلعه قرار دارد و به همین خاطر از اصول معماری پلکانی ایران هم استفاده کرده؛ اتفاقاً به همین دلیل هم به زنوزق یا "زنوز داغ" مشهور شده، یعنی زنوز کوهستانی و به مرور و در گویش عامیانه به زنوزاغ و زنوزق تبدیل شده است. زنوزق روستای پلکانی زیبایی است. مثل تمام روستاهای پلکانی، پشت بام خانه پایین دست، حیاط خانه بالا دست است و اینگونه زندگی آرام و مسالمت آمیزی میان مردم جریان دارد.

هرچه باشد اینجا روستایی است که آثاری از دوره ایلخانی و صفوی دارد و بسیاری معتقدند قدمت روستا خیلی بیشتر از

اینهاست؛ حتی برخی با استناد به نقوش برخی سنگ قبرها، قدمت سکونت در زنوزق را تا دوره میتراپیسم عقب می برند. سنگفرش مرتب روستا و در و پنجره هایی است که با رنگهای آبی و سبز و قرمز رنگ آمیزی شده اند زیباییهای این روستا را دو چندان می کند.

زنوزق در بخش مرکزی شهر مرند واقع شده و از نظر آب و هوایی جزو مناطق سردسیر ایران است که زمستانهای سرد و طولانی و بهار و پاییز نسبتاً سرد و تابستانهای معتدلی را دارد.

به نظر کارشناسان قدمت این روستا به دوره ایلخانان می رسد، قبرستان زنوزق سالها قبل سنگهای قبری داشته که به زبان عربی حجاری شده بودن اما الان تعداد کمی از اونها باقی مانده است و خیلی از این سنگ قبرها به دلیل ناآگاهی تخریب شده اند.

این روستا شکل کوهستانی منحصربه فردی دارد و شامل دهها چشمه جوشان، باغهای زیبا، کوهها و تفرجگاهها می شود، که می توان برای گردشگرها خیلی جذاب باشد.

روستای زنوزق در هر فصلی، دیدنی خاصی دارد، از زمان شکوفه دادن این درختان که همه جا رنگین می شود گرفته، تا رسیدن میوه ها و پاییز باشکوه این درختان و حتی زمستان سفید و بسیار سرد روستا، که هر کدام زیبایی خاص خودش را دارد.

روستای توته خانه با طبیعت بکر

روستای توته خانه از توابع بخش مرکزی شهرستان بناب با مختصات جغرافیایی ۴۶ درجه و ۸ دقیقه طول شرقی و ۳۷ درجه و ۳۰ دقیقه عرض شمالی، در ۲۲ کیلومتری شهرستان بناب و ۱۴۵ کیلومتری تبریز واقع شده است.

این روستا در محدوده کوهستانی استقرار یافته و اطراف آن را کوههای بلند و تپه های مرتفع فرا گرفته است. ارتفاع توته خانه از سطح دریا در حدود ۱۹۲۰ متر است و اقلیمی معتدل و کوهستانی دارد.

آب و هوای آن در بهار و تابستان معتدل و مطبوع است و زمستان آن سرد، برفگیر و طولانی است.

شهر بناب در دوره قبل از مغول از شهرهای آباد و پر رونق آذربایجان بوده است. در قرن هشتم و نهم نیز به لحاظ سیاسی دارای اهمیت بوده و در دوره صفوی یکی از شهرهای مهم آذربایجان به شمار میرفته است. لذا با توجه به این که روستای توته خانه در محدوده جغرافیایی این قلمرو تاریخی قرار گرفته است، می توان گفت این روستا دارای قدمت تاریخی می باشد.

روستای زیبای توته خانه به دلیل برخورداری از آب و هوای معتدل و کوهستانی، مراتع سرسبز و غنی، چشم اندازهای زیبا و مسحورکننده و طبیعت بکر منحصر به فرد به ویژه در بهار و تابستان از جذابیت های فراوانی برخوردار است.

یکی از مهم ترین جاذبه های گردشگری روستای توته خانه معماری صخره های این روستاست، که در نوع خود کم نظیر و جالب توجه است. در قلمرو حیات وحش این روستا انواع پرندگان و جانوران وحشی مانند کبک، گرگ، شغال و روباه وجود دارند و در اراضی روستا و دامنه کوهستان های اطراف انواع گیاهان و رستنی ها از جمله آویشن، پونه، غازیاپی، شنگ، تره کوهی و گون می رویند. طبیعت زیبا و بکر روستای توته خانه، مکانی مناسب برای تفریح و گذران اوقات فراغت به شمار می آید.

از مهم ترین سوغات این روستا شامل خشکبار و حبوبات و قالی بوده و صنایع دستی این روستا شامل انواع قالی با رنگ های متنوع و طرح های محلی است.

گل آخور روستای آبشار خروشان

روستا گل آخور یکی از روستاها و جاذبه های استان آذربایجان شرقی است که از توابع دهستان ارزیل بخش خاروانا، شهرستان ورزقان است.

این روستا در مسیر ورزقان-خاروانا در منطقه ای به نام سه راهی ممد آقا واقع شده است و در ۶۰ کیلومتری مرکز شهرستان قرار دارد که روستای گل آخور بدلیل وجود آبشار گل آخور و نیز آب و هوای بیلاقی منطقه ای مستعد برای گردشگری در استان می باشد که همه ساله هزاران نفر را جهت بازدید از جاذبه هایش بسوی خود می کشاند.

کوه کسبه، از یک طرف به منطقه جنگلی چیچکلی و از جهت های دیگر به ایری داغ، قرمزلی، اوزمدل و قلعه جوشین وصل می شود، وجود رودخانه ای دائمی که از دل کوه خارج می شود، دره فوق العاده سرسبز و آسیاب های آبی، روستای گل آخور را به مجموعه سیاحتی دلپذیری در قلب ارسباران تبدیل کرده است.

واژه «گل آخور» در زبان ترکی آذربایجانی به معنای «گل ریز» می باشد.

آبشار گل آخور که از جاذبه های این روستا می باشد، از سه چشمه پرآب و خنک، تشکیل شده و با شدت به پایین سرازیر می شود. آب بسیار خنک این آبشار، از کوه های شمالی و مرتفع این روستا سرچشمه گرفته و پس از عبور از داخل روستا در آخر به یک آبشار زیبا تبدیل می شود که ارتفاع آن، حدود ۱۰ متر است. اهالی روستا به این آبشار چرنا می گویند.

علاوه بر این آبشار، قله جلا داغی این روستا و بیلاقی های با لادست قله مورد توجه گردشگران و کوهنوردان قرار دارد.

سازمان میراث فرهنگی و گردشگری در بالای آبشار چند آلاچیق برای استفاده گردشگران ساخته، راه رسیدن به خود آبشار برای راحتی مسافران پلکان کشی شده است.

گنبرف روستای گل محمدی ایران در دامنه سهند

درفاصله ۱۰ کیلومتری جنوب شهرستان اسکو، آنجا که رود و کوه به هم می رسند، دست طبیعت یکی از شاهکارهای ممتاز خود را آفریده است و روستای گنبرف را دردامن طبیعت خلق کرده است.

روستای گنبرف که بین اهالی این روستا و روستاهای تابعه آن به "گون بر" شناخته می شود، در زبان فارسی مترادف با "آفتاب گیر" است، به عنوان یکی از زیباترین روستاهای آذربایجان شرقی شناخته می شود. رود فصلی "سنل چایی"، واقع شدن در دامنه کوه سهند، آب طبیعی بکر برای این منطقه به ارمغان آورده است و بستری مساعد برای رشد و بالندگی این روستا را فراهم کرده است.

باغ های پلکانی گل محمدی

باغ های گل گنبرف هیچ شباهتی به باغ های کاشان و قمصر ندارد؛ آنها روی دامنه تپه ها قرار دارند و به شکل پله ای ساخته شده اند. در حاشیه هر باغ و زیر درختان گردو، سیب و گیلان ردیف هایی از بوته های گل سرخ دیده می شود. فقط در بخش هایی از هر باغ، بوته های گل سرخ کاشته شده و فضای بین هر ردیف گل یا خالی است یا در آنها، درخت های دیگری کاشته اند.

گل های محمدی با عصاره های بهشتی به عنوان یکی از نمادهای هویتی این روستا شناخته می شود و این موهبت الهی را به عنوان منبعی برای در آمد اهالی این روستا قرار داده است. فرش دستبافت را نیز می توان یکی دیگر از مشاغل مهم روستائیان برای امرار معاش در نظر گرفت. روستای گنبرف، با چهارهزار نفر جمعیت، از روستاهای پرجمعیت آذربایجان شرقی شناخته می شود.

گزارش از اسد بابایی